

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO ĮSTATYMO NR. I-1489 43 IR 67
STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-3440(2) IR LIETUVOS
RESPUBLIKOS ŠVIETIMO ĮSTATYMO NR. I-1489 43 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-3480(2)**

2024 m. d. Nr.

Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2024 m. balandžio 16 d. sprendimo Nr. SV-S-1371 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 5 ir 7 punktus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Nepritarti Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 43 ir 67 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-3440(2) (toliau – Įstatymo projektas Nr. 1) ir Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 43 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-3480(2) (toliau – Įstatymo projektas Nr. 2) (toliau kartu – Įstatymų projektai) dėl šių priežasčių:

1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 41 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad gimnazijos tipui priskiriamos mokyklos, vykdančios akredituotą vidurinio ugdymo programą ir pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį, ir kad atskiru atveju gimnazija gali vykdyti akredituotą vidurinio ugdymo programą ir pagrindinio ugdymo programą ar akredituotą vidurinio ugdymo programą, pagrindinio ugdymo programą ir pradinio ugdymo programą. Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenimis (toliau – ŠVIS), 2024 m. rugsėjo 1 d. veikė 329 savivaldybių gimnazijos, iš kurių 112 vykdė akredituotą vidurinio ugdymo programą ir pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį. Įstatymo projektu Nr. 1 siūlomos teisinio reguliavimo priemonės dėl savivaldybių gimnazijų, vykdančių akredituotą vidurinio ugdymo programą ir pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį, nėra būtinos ir tinkamos Įstatymo projekto Nr. 1 tikslams pasiekti, nes, ŠVIS duomenimis, 2024 m. rugsėjo 1 d. šias programas vykdančiose savivaldybių gimnazijose sudaryta nuo dviejų iki devynių III gimnazijos ir nuo dviejų iki aštuonių IV gimnazijos klasių (šios gimnazijos veikia miestuose, kurie yra savivaldybių centrai). Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. birželio 29 d. nutarimu Nr. 768 „Dėl Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių patvirtinimo“, (toliau – Tinklo kūrimo taisyklės) 2 priede nustatytas teisinis reguliavimas neriboja savivaldybių veiklos priimant sprendimus dėl vidurinio ugdymo programos vykdymo savivaldybių gimnazijose, vykdančiose akredituotą vidurinio ugdymo programą ir pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį ir sudarančiose ne mažiau kaip po dvi III gimnazijos ir IV gimnazijos klases. Įstatymo projektu Nr. 1

siūlomos nuostatos neatitinka Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatyto tikslingumo principo, reiškiančio, kad teisės akto projektas turi būti rengiamas ir teisės aktas priimamas tik tuo atveju, kai siekiamų tikslų negalima pasiekti kitomis priemonėmis.

2. Įstatymo projekto Nr. 1 aiškinamajame rašte nurodoma, kad šiuo įstatymo projektu siūloma įtvirtinti tik tokius kiekybinius kriterijus, kurie bus nustatyti įvertinus savivaldybių socialinį, ekonominį, geografinį, kultūrinį kontekstus ir nepažeis savivaldybių teisės savarankiškai tvarkyti savo mokyklų tinklą. Įstatymo projekto Nr. 2 aiškinamajame rašte nurodoma, kad šiuo įstatymo projektu siekiama užtikrinti veiklą mokyklų, kurios, atsižvelgiant į mokinių skaičių mokykloje (kai dėl kelių mokinių trūkumo minimalaus mokinių skaičiaus klasėse nėra vienus ar dvejus metus), dar turi potencialo toliau šią veiklą vykdyti, ir Įstatymo projektu Nr. 2 teikiamas siūlymas ne daugiau kaip dvejus mokslo metus iš eilės leisti mokytis iki 20 procentų mažesnėse klasėse, nei nustatytas Vyriausybės mažiausias leidžiamas mokinių skaičius klasėse. Dėl savivaldybių veiklos savarankiškumo Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2002 m. gruodžio 24 d. nutarime byloje Nr. 49/2000 yra konstatavęs, kad Konstitucijoje įtvirtinti savivaldybių veiklos savarankiškumo pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją bei savivaldybių ir valstybės interesų derinimo principai suponuoja tai, kad savivaldybių savarankiškumo laipsnis vykdant įvairias įstatymuose nustatytas funkcijas gali būti skirtingas. Kadangi visos savivaldybių funkcijos yra vykdomos pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją, šiuo atžvilgiu jos visos yra priskirtos savivaldybėms vykdyti; nė viena jų nereiškia savivaldybių absoliutaus savarankiškumo atitinkamoje srityje. Konstitucinis Teismas taip pat konstatavo, kad jeigu įstatymuose nustatyta, kad tam tikrus santykius, susijusius su įstatymų reikalavimų įgyvendinimo tvarka (procedūromis), reguliuoja Vyriausybė, Vyriausybė ir privalo tai daryti (Konstitucinio Teismo 2023 m. balandžio 26 d. nutarimas Nr. KT40-N4/2023). Įstatymo projekto Nr. 1 1 straipsniu ir Įstatymo projektu Nr. 2 siūlomas reguliavimas nederą su Švietimo įstatymo 43 straipsnio 15 dalimi, kurioje nustatyta, kad šio straipsnio 8–14 dalyse nurodytų kriterijų kiekybinės ir kokybinės reikšmės nustatomos Vyriausybės patvirtintose Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklėse, ir paneigia Vyriausybės prerogatyvą nustatyti mažiausią leidžiamą mokinių skaičių klasėje, Įstatymų projektais siūlomos nuostatos neatitinka Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 7 punkte nustatyto sistemiškumo principo, reiškiančio, kad teisės normos turi derėti tarpusavyje.

3. Švietimo įstatymo 43 straipsnio 19 dalyje nustatyta, kad mokykla privalo užtikrinti kokybišką švietimo programų vykdymą, 46 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, kad mokinys turi teisę pagal savo gebėjimus ir poreikius mokytis mokykloje, 4 punkte – gauti geros kokybės švietimą, 11 straipsnio 1 dalyje nustatyta vidurinio ugdymo paskirtis – padėti asmeniui įgyti bendrąjį dalykinį, sociokultūrinį, technologinį raštingumą, dorinę, tautinę ir pilietinę brandą, profesinės kompetencijos pradmenis, 4 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad konkretus ugdymo turinys kuriamas ir sistemingai

atnaujinamas atsižvelgiant į mokinių turimą patirtį, ugdymosi poreikius ir interesus. Įstatymo projektu Nr. 1 ir Įstatymo projektu Nr. 2 siūlomas teisinis reguliavimas leisti sudaryti mažesnes nei 21 mokinio klases, kuriose mokoma pagal vidurinio ugdymo programą, nesudarys galimybių užtikrinti mokinių ugdymosi poreikius ir interesus atitinkantį ugdymo turinį ir kokybišką, anksčiau minėtų Švietimo įstatymo nuostatų įgyvendinimą. Klasėms, kuriose mokosi 12–20 mokinių, vidurinio ugdymo programai įgyvendinti iš valstybės biudžeto ugdymo lėšų skiriama 288 kontaktinėms valandoms per mokslo metus mažiau nei klasėms, kuriose mokosi 21 ir daugiau mokinių, nes bendruosiuose ugdymo planuose nustatyta, kad pastarųjų klasių mokiniai turi būti padalinti į laikinąsias grupes užsienio kalboms, informatikos ir informacinių technologijų dalykams mokytis, gamtos mokslų tiriamiesiems darbams atlikti. Mokinių individualūs ugdymosi poreikiai ir interesai klasėse, kuriose mokosi 12–20 mokinių, tenkinami tik iš dalies, nes jei tam tikro dalyko pageidauja mokyti mažas mokinių skaičius (1, 2 ar 3 mokiniai), nesudaromos laikinosios grupės, t. y. mokiniai nemokomi pageidaujamo dalyko arba siūloma jį mokytis savarankiškai. Aukštosios mokyklos tvirtina konkursinių mokomųjų dalykų sąrašus, išskirdamos pagrindinį, tiesiogiai su būsimomis studijomis susijusį dalyką, kuris sudaro 40 procentų konkursinio balo, ir antrąjį, taip pat svarbų dalyką, kurio svoris konkursiniame bale sudaro 20 procentų. Pavyzdžiui, chemijos egzamino rezultatas būtinas renkantis medicinos, chemijos ir biochemijos studijų krypties studijas, fizikos – renkantis fizikos krypties studijas ir pan. Atsižvelgę į šiuos sąrašus, mokiniai renkasi dalykus ir brandos egzaminus. Nesudarius sąlygų mokiniams rinktis šių dalykų, užkertamas kelias studijuoti Lietuvos aukštosiose mokyklose, nes, neturint pagrindinio, turinčio didžiausią svorį dalyko egzamino įvertinimo, ši dedamoji yra lygi nuliui ir konkurencinės sąlygos yra daug blogesnės.

ŠVIS duomenimis, 2023–2024 m. m. gimnazijų, kurių III gimnazijos klasėje mokėsi 12–20 mokinių, buvo nesudarytos sąlygos 24 mokiniams mokytis fizikos mobiliose grupėse, 39 mokiniams – chemijos, 30 mokinių – informatikos, nes dalyko mokėsi 1 ar 2 mokiniai: 6,5 procento gimnazijų fizikos mokėsi po vieną mokinį, 9,7 procento gimnazijų – po du mokinius, 9,7 procento gimnazijų chemijos mokėsi po vieną mokinį, 32,3 procento gimnazijų – po du mokinius, 8,6 procento gimnazijų informatikos mokėsi po vieną mokinį, 11,6 procento gimnazijų – po du mokinius. Palyginus visus savarankiškai besimokiusius fizikos, chemijos ar informatikos mokinius klasėse, kuriose mokėsi 12–30 mokinių, su savarankiškai besimokiusiais 12–20 mokinių klasėse, matyti, kad pastarosiose klasėse savarankiškai besimokiusieji sudarė apie 80 procentų.

4. Įstatymų projektų nuostatos neatitinka Švietimo įstatymo 43 straipsnio 8 dalies 7 punkte nustatyto reikalavimo: nustatydama mažiausią ir didžiausią mokinių skaičių klasėse, Vyriausybė turi siekti ne tik ugdymo kokybės, bet ir valstybės bei savivaldybių biudžetų lėšų naudojimo ekonomiškumo, efektyvumo ir rezultatyvumo.

Atsižvelgiant į Įstatymų projektų nuostatas bei siekiant sudaryti sąlygas mokiniams, besimokantiems gimnazijose, kuriose dėl demografinės situacijos yra fluktuojantis mokinių skaičius (yra mokinių skaičiaus didėjimo tendencija), tęsti mokymąsi toje pačioje gimnazijoje pagal vidurinio ugdymo programą, priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2024 m. rugpjūčio 14 d. nutarimas Nr. 680 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. birželio 29 d. nutarimo Nr. 768 „Dėl Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, kuriuo pakeistos Tinklo kūrimo taisyklės ir jose nustatyta, kad gyvenamojoje vietovėje, išskyrus miestą, kuris yra savivaldybės centras, esančioje savivaldybės gimnazijoje, vykdančioje akredituotą vidurinio ugdymo programą, pagrindinio ugdymo programą ir pradinio ugdymo programą, iš visų klasių, kuriose mokoma pagal vidurinio ugdymo programą, vienoje klasėje gali būti 12–20 mokinių, jei atitinka vieną iš nustatytų dviejų alternatyvių sąlygų ir savivaldybės mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas) mokyklai papildomai skiria mokymo lėšų (išskyrus mokymo lėšas, skiriamas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto) tiek, kiek jų skiriama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto atitinkamai klasei, turinčiai nustatytą mažiausią sąlyginės klasės mokinių skaičių pagal Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. liepos 11 d. nutarimu Nr. 679 „Dėl Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, (toliau – Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašas). Priėmus šį Tinklo kūrimo taisyklių pakeitimą, Įstatymų projektų siekis – leisti sudaryti klases, kuriose mokoma pagal akredituotą vidurinio ugdymo programą ir kuriose būtų mažesnis mokinių skaičius už Tinklo kūrimo taisyklėse nustatytą mažiausią mokinių skaičių, – yra pasiektas.

Įstatymo projekto Nr. 1 nuostatų – leisti vykdyti vidurinio ugdymo programą, jei III gimnazijos ir IV gimnazijos klasėse bus mažiau kaip po 12 mokinių, Įstatymo projekto Nr. 2 nuostatų – Vyriausybės nustatytą mažiausią mokinių skaičių sumažinus iki 20 procentų – visiškas įgyvendinimas nesudarys sąlygų įgyvendinti siekį – kurti tokį mokyklų tinklą, kuris garantuotų mokiniams jų interesus atitinkantį ugdymo turinio pasirinkimą. Tiek Įstatymo projekte Nr. 1, tiek Įstatymo projekto Nr. 2 nurodytu atveju būtina skirti finansavimą iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, vadovaujantis Švietimo įstatymo 67 straipsnio 1² dalies 1 punktu ir 1³ dalimi. Taikant Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašo 4 priedo nuostatas, anksčiau minėtoms klasėms iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto reikėtų skirti 50 procentų klasės krepšelio sumos.

Įgyvendinant Įstatymų projektų pasiūlymus nuo 2025 m. rugsėjo 1 d., pagal 2024–2025 m. m. ŠVIS duomenis, ekspertiniu skaičiavimu, Įstatymo projekto Nr. 1 nuostatoms įgyvendinti 2025 metų keturiems mėnesiams papildomai iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto reikės apie 510 tūkst. Eur, o 2026 metams ir tolimesniems metams – po 1 913 tūkst. Eur (neįvertinus galimo darbo

užmokesčio didėjimo pedagoginiams darbuotojams), Įstatymo projekto Nr. 2 nuostatomis įgyvendinti 2025 metų keturiems mėnesiams papildomai iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto reikės apie 998 tūkst. Eur, o 2026 metams ir tolimesniems metams – po 3 998 tūkst. Eur (neįvertinus galimo darbo užmokesčio didėjimo pedagoginiams darbuotojams). Įgyvendindama Įstatymų projektų nuostatas, savivaldybės mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas) turės papildomai skirti mokymo lėšų (išskyrus mokymo lėšas, skiriamas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto) tiek, kiek jų bus skiriama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto atitinkamai klasei.

Valstybės audito ataskaitoje „Švietimui skirtų asignavimų panaudojimas“ (2024 m. gegužės 15 d. Nr. VAE-4) (toliau – Ataskaita) konstatuota, kad savivaldybės, kurioms teisės aktai leidžia sudaryti mažesnes klases, nei nustatytas leidžiamas mažiausias mokinių skaičius klasėje, tokioms klasėms papildomai neskiria mokymo lėšų arba skiria tik dalį reikiamos sumos. Ataskaitoje taip pat konstatuota, kad nors švietimo pagalbos teikimas mokiniui, mokytojui, šeimai, mokyklai yra savarankiškoji savivaldybių funkcija, tačiau savivaldybės neskiria pakankamai lėšų šiai funkcijai atlikti: savivaldybių skiriamos lėšos švietimo pagalbai mokiniui, mokytojui, šeimai, mokyklai teikti sudaro ne daugiau kaip trečdalį valstybės skiriamos dotacijos. Mažų klasių sudarymas ir jų finansavimas iš savivaldybių biudžetų mažina savivaldybių galimybes daugiau lėšų skirti švietimo pagalbai teikti mokiniui, mokytojui, šeimai, mokyklai.

Ministras Pirmininkas

Švietimo, mokslo ir sporto ministras